

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

IV 2013 8

PHILOLOGIST

JOURNAL OF LANGUAGE, LITERARY AND CULTURAL STUDIES

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Златко Јурић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

УДК 821.163.41.09
DOI 10.7251/fil1308336j

О ИЗДАЊУ САБРАНИХ ПЕСАМА НОВИЦЕ ТАДИЋА

Тадић, Новица (2012), *Сабране песме I–V*, Подгорица: Издавачки центар Матице српске – Друштво чланова у Црној Гори.

Под печатом Издавачког центра Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори, сабране су и објављене све доступне пјесме Новице Тадића (1949–2011): пјесме које су објављене за живота аутора (непуне четири деценије стваралаштва, узимајући у обзир годину прве објављене књиге, 1974), пјесме које су биле припремљене за објављивање, као и други стихови и лирски записи из пјесникове заоставштине. Издање *Сабраних песама I–V* Новице Тадића приредио је др Драган Хамовић, а Уређивачки одбор чинили су др Јован Делић, др Јелица Стојановић, др Лидија Томић, др Горан Радоњић и др Драган Хамовић.

Издање *Сабраних песама* Новице Тадића, у пет томова, има 1.432 странице. Захваљујући овом издавачком подухвату цјелокупно пјесничко стваралаштво Новице Тадића објављено је у једном издању, што је од велике користи проучаваоцима поезије овог аутора, пасионираним и другим култивисаним читаоцима. Објављена је и употпуњена пјесникова библиографија.

У „Белешкама о приређивању *Сабраних песама* Новице Тадића“ (IV, 295–297) Драган Хамовић наводи да је приликом приређивања, осим објављених књига, користио и електронску заоставштину, коју је доступном учинила пјесникова супруга, Зорица Тадић, а која је садржавала радну верзију сабраних пјесама које је аутор припремао под на-

словом „Песме“ (IV, 296). Хамовић указује да је Новица Тадић „дотадашњи песнички опус изделио у три књиге дајући, у основи, хронолошки след збирки, понегде ипак нарушаван из необјашњених ауторских разлога“ (IV, 296). Приликом састављања *Сабраних песама*, приређивач је уважавао ауторову радну верзију претходно објављених збирки пјесама, коригованих и редуктованих: „до збирке *Тамне ствари* (2003) прихватили смо облик песама и унутрашњи распоред збирки из ова три документа као последњу ауторску вољу“ (IV, 296–297). Дакле, пјесме уврштене у *Сабране песме* Новице Тадића, из збирки објављених после 2003, дате су према њиховим јединим издањима.

Приређивач је, умјесто предговора, уврстио аутопоетичке записе Новице Тадића о његовим пјесничким збиркама (17 збирки – 17 коментара), под насловом: „Белешке о мојим књигама“ (I, 7–11), као и пјесников лирски запис, мемоарског карактера, о сјећању на дјетињство и родни завичај (могући подстицаји који су инспирисали његово стваралаштво), са насловом „Куће без књиге и слике, домови без Библије и иконе“ (I, 12–13). На крају сваког тома објављене су напомене приређивача у којима се наводе подаци о издањима уврштених збирки пјесама, ауторовим корекцијама приликом поновних издања појединачних књига или изабраних пјесама, евентуалним интервенцијама издавача или

приређивача и други релевантни подаци о претходним издањима. У прва четири тома уврштене су збирке пјесама објављене за живота Новице Тадића, а пети том, под насловом *Оставштина*, обједињава пјесме и лирске записе из ауторових недовршених рукописа (у радној верзији), као и употпуњену персоналну биографију и библиографију.

Умјесто поговора, на крају четвртог тома *Сабраних песама* приређивач је уврстио изабране поетске исказе Новице Тадића, издвојене из новинских разговора насталих у периоду 1994–2008 (IV, 273–292). Ове исказе раније је изабрао и уредио Драган Хамовић (2009), а за њихово објављивање, према свједочењу приређивача (IV, 273), сагласност и ауторизацију дао је Новица Тадић. Пјесник је у поетичким исказима, даваним разним поводима, изражавао своје виђење и однос према одређеним суштинским мотивима, идејама и спознајама које су везане за његове књиге, чин писања, поезију, Бога. Искази су подијељени у три тематске цјелине, под насловима: „О писању и поезији“ (IV, 273–285), „О злу“ (IV, 286–289) и „О Богу“ (IV, 290–292).

Кориговање пјесама и интервенције у композиционој организацији већ објављених књига познати су поступци код стваралаца који непрестано промишљају и преиспитују пјеснички језик, са циљем да што потпуније и поетичније искажу свој поглед на свијет: то је приступ аутора који писање доживљавају као процес у континуираном настајању – као дио живог језика. Пјесник Новица Тадић брижљиво је његовао своје раније објављене пјесме и, у новијим редакцијама, давао је нови облик стиховима и унутрашњој структури књиге. Када је бивао у прилици да сачини ауторов избор, пјесник је одбједињавао неке од својих претходних књига или је, комбинујући циклусе пјесама, састављао нову збирку; на тај начин настале су

књиге: *Улица и Потукач* (1999), *Ноћна свита* (2000), *Ждрело* (2002). Промислање у језику, проналажење адекватније форме и израза, кориговање ријечи, стихова, строфа, пјесама и пјесничких циклуса – карактеристично је за стваралачки поступак Новице Тадића, а то потврђује и његова рукописна оставштина. Указујући на ауторов однос према раније објављеним пјесмама, Драган Хамовић констатује: „Тадић је и даље радио на појединачним песмама (редигујући, скраћујући или дописујући песме), мењао њихов графички прелом, али је, још и чешће, прибјегавао прекомпозицији циклуса и читавих збирки, проширивао њихов садржај новим или другде објављеним песмама“ (IV, 296).

Приликом објављивања књижевних дјела након ауторове смрти или услед његове немогућности да, свјесно, ауторизује текст, задатак приређивача је да датира посљедњу редакцију књиге (или посљедњу верзију рукописа) и да је прихвати као завршну. Наводећи издања и рукописе које је користио, Драган Хамовић констатује да је Новица Тадић своје сабране пјесме (у радној верзији, сачуване у електронској форми) замислио као три књиге – три цјелине, а електронске документе именовано је: „Pesme1“, „Pesme2“, „Pesme3“ (IV, 296). Он додаје да ове три цјелине „садрже и дорађене верзије већине дотадашњих збирки, од тога неке прилично измењене у односу на претходна издања, нарочито у композицији, али и садржају, укључујући и премештања циклуса и песама у друге збирке“ (IV, 296). Приређивач *Сабраних песама* Новице Тадића наводи да је уважавао завршне верзије ауторових пјесама и унутрашњи садржај збирки. (Ваља напоменути да завршне верзије пјесама неког аутора нису, у свим примјерима, исказане у пјеснички цјеловитијем облику у односу на њихова претходна објављивања. Приређивач, у складу са својом компетенцијом, процје-

њује која верзија одређене пјесме је поетичнија и које издање ће уврстити у сабране пјесме.)

У четири тома *Сабраних песама* (I–IV) Новице Тадића уврштено је 17 збирки пјесама: први том садржи пет, а преостала три тома обједињују по четири збирке пјесама. Прва збирка, *Присутства*, објављена је 1974, а посљедња, коју је аутор припремио и дао сагласност издавачу за објављивање, *Ту сам, у тами*, штампана је постхумно, 2011.

Први том *Сабраних песама* Новице Тадића, након наведених аутопоетичких и мемоарских записа, обухвата збирке пјесама: *Присутства*, *Смрт у столицу*, *Ждрело*, *Огњена кокош* и *Погани језик*. У „Напоменама приређивача“ (I, 282) наводи се да су прве двије збирке пјесама: *Присутства* (1974) и *Смрт у столицу* (1975) уврштене у *Сабране пјесме* према ауторовој коригованој верзији из обједињеног издања у књизи *Скакутани и кезила* (2002). Такође, збирке *Ждрело* (1981) и *Огњена кокош* (1982) преузете су из њихових нових верзија, обједињених под насловом *Ждрело* (2002). Приређивач даље наводи да је збирку пјесама *Погани језик* (1984), која је раније коригована и објављена у књизи *Ноћна свита* (2000), уврстио према преуређеној верзији сабраних пјесама у електронској заоставштини Новице Тадића (2004).

Пјесник, у аутопоетичким записима, за своје прве двије збирке пјесама каже да су „записи из сеновитих ентеријера“ у којима доминирају мотиви и скучени амбијент: „Соба, ходник, собичак и песнички субјект у њима“ (I, 7). У описаној умјетничкој атмосфери настале су прве пјесме Новице Тадића, које наговјештавају специфичност овог аутора, чија је аутентичност устоличена са збирком *Огњена кокош* (1982). Пјесничку суптилност, језгровитост и мисаоност, уравнотежену с емоционалношћу, Тадић је, на узлазној линији свога ства-

ралаштва, исказао у књизи *Погани језик*, у којој се, како је навео у свом поетском запису, „допире до средишта хоризонта, вертикале на чијој је највишој позицији Ум, а на најнижој Неразум, алфа сваког створа“ (I, 8).

Други том *Сабраних песама* Новице Тадића садржи четири збирке пјесама: *Ругло*, *О брату, сестри и облаку*, *Кобац* и *Улица*. Приређивач у „Напоменама“ (II, 281) наводи да је збирка *Ругло* (1987) преузета из пјесниковог електронског рукописа сабраних пјесама (2004), те да је различита и од њеног другог издања, у оквиру књиге *Ноћна свита* (2000). Такође, и збирка *О брату, сестри и облаку* (1989), која је имала и измијењено, друго издање (1999), преузета је из пјесникове електронске заоставштине. Даље, приређивач наводи да је збирка *Кобац* (1990) преузета из другог, измијењеног издања, објављеног у саставу књиге *Ждрело* (2002). И збирка *Улица* (1990), која је имала и друго издање у оквиру књиге *Улица и Потукач* (1999), преузета је из ауторове кориговане електронске верзије (2004).

У збиркама пјесама уврштеним у други том Новица Тадић надограђује стил и поетику започету у својим претходним књигама. У овим стиховима осликавају се свакодневне ствари – с улице, у пролазу, из прикрајка – у којима лирски субјект проналази мотиве – на периферији и у урбаном простору – и на тај начин исказује свој доживљај свијета. У аутопоетичком запису о књизи *О брату, сестри и облаку* аутор саопштава да је раније написаним пјесмама додао нове строфе и дневничке записе: „Изрицао сам реченице и онда их ослушкивао и записивао. Између изрицања и записивања често је пролазило и по више година“ (I, 9). Овим се потврђује пјесников приступ чину писања као континуираном процесу настајања пјесме, у којем се трага за адекватнијом и хармоничнијом садржином и формом.

Трећи том *Сабраних песама* Новице Тадића чине збирке пјесама: *Напаст*, *Потукач*, *Непотребни сапутници* и *Окриље*. Приређивач у „Напоменама“ (III, 265–267) наводи да је збирка *Напаст* (1994) преузета из измијењеног, другог издања (2001), уважавајући начињене корекције у електронском рукопису сабраних пјесама (2004). Збирка *Потукач* (1994) обухвата циклус коригованих прозних пјесама које је аутор објавио у оквиру збирке *Улица и Потукач* (1999). Збирка *Непотребни сапутници* (1999) преузета је, такође, из другог издања збирке *Напаст* (2001), у којем је била уврштена као други дио ове књиге, а која је усклађена с пјесниковом рукописном заоставштином у електронској форми. Приређивач *Сабраних песама* наводи да је збирка *Окриље* (2001) уврштена у редигованом облику, из електронског рукописа (2004), у којем је аутор начинио одређене измјене у пјесмама и унутрашњој структури збирке, те додао двије нове пјесме.

У пјесмама уврштеним у четири збирке које чине трећи том *Сабраних песама* Новица Тадић, у духу претходних књига, наставио је да пише о искушењима од којих се, како наводи у аутопоетичким записима, само писањем избављао (I, 9). У пјесниковом исказу „О писању и поезији“, у вези са збирком пјесама *Напаст*, Новица Тадић саопштава да „она сведочи и о овом времену и искушењима у којима је наш народ“ (IV, 278–279). За збирку *Потукач* аутор наводи да је уврштене пјесме испјевао површно, у ходу: „Објавио сам је, дакле, спасао сам је од бољих верзија, од дорађивања, од мајсторства које усмрћује“ (I, 9). Иако је предано и посвећенички приступао писању, пјесник, помало јуродиво, исказује да је пјесме из ове збирке објављивањем спасио од могућих нових верзија и допјевавања: мајсторства које нарушава првобитни, изворни облик пјесме.

Четврти том *Сабраних песама* Новице Тадића обухвата збирке пјесама: *Тамне ствари* (2003), *Незнан* (2006), *Ђаволов друг* (2008) и збирку *Ту сам, у тами* (постхумно, 2011). Приређивач у „Напоменама“ (IV, 293) наводи да су ове збирке уврштене према њиховим првим и јединим издањима, а да су само исправљене уочене словне грешке.

У збирке које чине четврти том *Сабраних песама* Новице Тадића уврштене су пјесме које су објављене у новом, 21. вијеку, за које пјесник у аутопоетичким записима каже да су испјеване у плачу, молитви и запитаности над смислом писања: „У књизи *Ђаволов друг* спасавао сам се плачем и молитвом. Писао сам о злу и веру у Бога сачувао“ (I, 11).

Пети том, *Оставштина*, садржи пјесме из заоставштине Новице Тадића, његове незавршене рукописе: постхумно објављену збирку пјесама *Ја и моја пратња* (2011), пјесничку цјелину *Стихови из бележнице*, започети рукопис *Грдана*, те пјесникову „Библиографију“. У „Напоменама приређивача“ (V, 273–274) наводи се да је недовршени рукопис *Ја и моја пратња* преузет у радном облику, те да рукопис *Стихови из бележнице* представља изабране пјесме из радне бележнице, сврстане у четири пјесничка циклуса. Приређивач Драган Хамовић наводи да су рукописне (руком писане) пјесме из бележнице „рашчитане и преписане великим трудом песникове супруге, Зорице Тадић“ и напомиње да су радне верзије пјесама: „неретко, тешко читљиве, али смо настојали да одгонетнемо песников брзопис и снађемо се међу преправкама, те да што мање песама из оставштине остане у тој свесци, уз местимичан ризик погрешног читања и учитавања“ (V, 273). Рукопис *Грдана* обухвата невелики циклус пјесама и скуп различитих лирских форми – нередигованих, преузетих из посебне свеске – под насловом „Записи“ (V, 150–171). Приређивач наводи да га је

Златко Јурић

пјесник (крајем 2010) обавијестио да је рукопис *Грдана* замислио „као мозаичну збирку кратких мешовитих форми, као поетску сваштару“ (V, 274).

У пети том *Сабраних песама* уврштена је и „Грађа за библиографију Новице Тадића“ (V, 175–272), коју је саставила пјесникиња и библиограф Гордана Ђилас, а која садржи 962 библиографске јединице. „Грађа за библиографију“ обухвата библиографске податке 35 књига Новице Тадића: збирки пјесама, поновљених издања раније објављених књига, изабраних пјесама, те избора пјесама објављених на енглеском и француском језику; затим, списак седам приређених издања, предговора и поговора; шест превода Новице Тадића са енглеског језика; 420 прилога у серијским публикацијама; 96 прилога на страним језицима (59 на енглеском, 15 на словачком, 13 на македонском и по три на француском, мађарском и русинском). У „Грађу за библиографију“ уврштени су и библиографски подаци 156 антологија, избора и зборника у којима су заступљене пјесме Новице Тадића, те списак 13 интервјуа које је давао пјесник, разним поводима. Литература о поезији Новице Тадића обухвата 229 библиографских јединица: двије књиге, два зборника радова, један каталог изложбе књига, те 224 прилога (научних и стручних радова, књижевнокритичких приказа, рецензија). Сачињени списак библиографских података указује на обиман књижевни рад Новице Тадића и даје потпунији увид у значајну књижевнокритичку и стручну литературу о његовом пјесничком стваралаштву.

Ваља напоменути да се на списку књига Новице Тадића не налазе библиографски подаци збирке пјесама *Крај године*, објављене 1990, у издању сарајевске Свјетлости:

Крај године: гротеске / Новица Тадић. – Сарајево : Свјетлост, 1990. – 41 стр. ; 20 цм. (Библиотека Савременици. Поезија.)

На корицама биљешка о аутору са његовом фотографијом.

Додајмо и чињеницу да је, након објављивања *Сабраних песама* Новице Тадића (2012), у Филолошкој гиманзији у Београду, одржан научни скуп „Поезија Новице Тадића у контексту српске књижевности“ (у мају 2013), те да су објављени нови књижевни текстови о стваралаштву Новице Тадића, тако да је библиографија овог пјесника, данас, знатно обимнија од библиографије коју је, за издање *Сабраних песама*, приредила Гордана Ђилас.

Новица Тадић писању пјесама и поезији приступао је готово монашки: писање стихова доживљавао је као искупљење за којим жуди, грешнички, молитвено, христолико. У завршном, седамнаестом аутопетичком лирском запису пјесник исказује могућу мотивску карактеризацију свог стваралаштва: „Често распознајем грехе своје испод речи својих. Без наде сам у греховима, без покоја сам у страховима.“ (I, 11).

Сабране песме Новице Тадића омогућавају детаљнији и приступачнији увид у цјелокупно стваралаштво једног од наших најзначајнијих пјесника који је живио и стварао крајем 20. вијека, по много чему трагичног, нарочито за страдалнички, погорелачки и прогнанички народ српски, којем је припадао и Новица Тадић, и почетком 21. вијека, обиљеженог отуђењем, дехуманизацијом, деградацијом духовног (дакле: и поезије) и све видљивијим присуством глобализацијског, анационалног, обезличеног. У таквом друштвеном и цивилизацијском амбијенту Новица Тадић је испјевао неке од најљепших стихова српског језика и оставио препознатљив траг; његова поезија утицала је на друге ствараоце. У једном од поетизованих исказа пјесник свједочи: „Ја сам у наличју живота нашао све своје теме и мотиве, приближио их језику и обликовао их колико сам могао и знао“ (IV, 279).

О издању Сабраних песама *Новице Тадића*

Објављивањем *Сабраних песама* Новице Тадића у пет томова, захваљујући приређивачу Драгану Хамовићу и издавачу, Друштву чланова Матице српске у Црној Гори, цјелокупно Тадићево пјесничко стваралаштво доступно је, у једном издању, књижевној и другој јавности која свој идентитет заснива и баштини на српском језику и културном миљеу у којем се потврђује постојање у духу хришћанске, светосавске традиције.

Новица Тадић часно се одужио српској књижевности, на чијој традицији је настајао и његов стваралачки опус, и оставио је аутентичне пјесме у времену које неће бити запамћено као

благодатно према поезији, пјесницима, књижевности и, уопште, према човјеку.

Приређивање и штампање *Сабраних песама I–V* Новице Тадића, на 1.432 странице, у тиражу од хиљаду примјерака (укупно одштампано 1.432.000 страница или 716.000 листова), у пет томова, у књигама с тврдим књижним корицама и траком за обиљежавање страница, упакованим у тврду кутију, значајан је издавачки посао и респектабилан допринос српској поезији и, уопште, српској књижевности и култури.

zlatko.juric.rs@gmail.com